

- muzika
- kompiuterinės muzikos technologijos
- šokis
- teatras

Gausia formaliųjų meninio ugdymo dalykų pasiūla siekiama užtikrinti kiekvieno mokinio individualius meninius poreikius ir interesus. Mokykla siūlo mokiniams rinktis tas programas, kurių įgyvendinimui turi specialistų, tinkamą materialinę bazę – programų pasiūlą reguliuoja mokyklų galimybės.

4.2. Meninio ugdymo dalykų (dailės, filmų kūrimo, fotografijos, grafinio dizaino, muzikos, kompiuterinių muzikos technologijų, šokio ir teatro) mokoma skirtingos apimties, sudėtingumo kursais – bendruoju ir išplėstiniu. Bendrojo ir išplėstinio kursų paskirtis detaliai aprašoma kiekvieno dalyko programoje.

4.3. Fotografijos, Filmų kūrimo, Grafinio dizaino, Kompiuterinių muzikos technologijų bendrosios programos mokiniams, besimokantiems pagal vidurinio ugdymo programą, yra patvirtintos Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. rugsėjo 6 d. įsakymu Nr. ISAK-1790 „Dėl Integruoto technologijų kurso bendrosios programos mokiniams, besimokantiems pagal pagrindinio ugdymo programos II dalį ir pasirenkamųjų technologijų ir menų bendrųjų programų mokiniams, besimokantiems pagal vidurinio ugdymo programą, patvirtinimo” (Žin., 2007, Nr. 99-4020).

III. DAILĖ

5. Dailė – meninio ugdymo srities dalis.

5.1. Dalyko paskirtis

5.1.1. Dailės bendraja programa viduriniam ugdymui siekiama toliau tobulinti mokinių dailės kompetenciją. Toliau nuosekliai tęsiamas ankstesnis dailės mokymas ir remiamasi pagrindinėje mokykloje mokinių įgyta dailės raiškos ir pažinimo patirtimi bei išugdytais gebėjimais. Jei mokiniai 9-10 klasėje (gimnazijos 1-2) mokėsi pagal Šiuolaikinių menų programą, jie taip pat gali rinktis šią menų programą.

5.1.2. Viduriniame ugdyme sudaroma galimybė kiekvienam mokiniui rinktis pagal savo polinkius, poreikius ir gabumus atitinkančią menų programą. Siekiant užtikrinti didesnes pasirinkimo galimybes mokiniams, besidomintiems šiuolaikinės dailės raiškos įvairove, norintiems patiems kurti ir pasinaudoti įgyta praktine patirtimi savo gyvenime, pakoreguotoje dailės bendrojoje programoje sustiprinta dailės raiškos ir vizualiųjų reiškinių pažinimo socialinėje kultūrinėje aplinkoje sritys.

5.1.3. Dailės bendroji programa paremta aktyviu mokinių įsitraukimu į mokymąsi. Tyrimai rodo, kad dailės mokymas teikia puikias galimybes asmens vaizduotės, kūrybiškumo, emocinio intelekto, meninės ir estetinės kompetencijos bei bendrųjų kompetencijų ugdymui. Todėl dailės dalyko turinys grindžiamas mokinių interesus ir polinkius atitinkančia prasminga ir tikslinga jaunuolių saviraiška vizualinėmis priemonėmis. Mokiniai skatinami pažinti savo polinkius, mokosi savarankiškai ieškoti ir įsisavinti naujų su daile susijusių žinių, yra įtraukiami į naujų vizualinės raiškos formų nagrinėjimą, idėjų paiešką bei kūrybišką jų įgyvendinimą, savo veiklos ir darbo rezultato apmąstymą ir į(si)vertinimą platesniame šiuolaikinės dailės kontekste. Programa orientuoja į tai, kad mokiniai mokytoji atsirinkti sau vertingą informaciją ir kritiškai apmąstytų dailės vaidmenį žmogaus gyvenime ir šiuolaikinėje visuomenėje, ugdytųsi dailės ir šiandieniniame gyvenime būtinius bendruosius darbinus gebėjimus, įgytų asmeninę, socialinę, kultūrinę ir estetinę kompetenciją bei kūrybiško mąstymo gebėjimus.

5.2. Tikslas, uždaviniai, struktūra

5.2.1. **Tikslas** – plėtoti mokinių šiuolaikinės vizualinės išraiškos priemonių pažinimą, gebėjimą komunikuoti dailės priemonėmis, ugdyti estetinę nuovoką ir kultūrinę kompetenciją.

5.2.2. **Uždaviniai.** Siekiama, kad per dailės pamokas mokiniai:

- savarankiškai ir tikslingai rinkdamiesi vizualinės kūrybos priemones ir būdus, juos analizuodami ir eksperimentuodami, įgyvendintų savo kūrybinius sumanymus;

- rinkdami informaciją, analizuodami įvairius praeities ir dabarties dailės reiškinius, savo atradimus įtvirtintų kūrybinėje raiškoje;
- interpretuodami įvairias praeities ir dabarties menines idėjas, siektų individualios vizualinės raiškos ir toleruotų kitų savitumą;
- bendradarbiautų ir prisiimtų atsakomybę už savo individualią kūrybinę veiklą ir bendro kūrybinio darbo rezultatus;
- ugdytųsi gebėjimą teigiamai, savikritiškai ir tolerantiškai vertinti savo ir draugų kūrybinio darbo rezultatus;
- pažintų pasaulio bei Lietuvos kultūros paveldą, suvoktų jo reikšmę, ugdytųsi paveldo išsaugojimo ir puoselėjimo poreikį;
- plėtotų estetinio aplinkos tvarkymo poreikį ir parodinę veiklą, ugdytųsi kūrybinės bei kultūrinės raiškos rezultatų pristatymo gebėjimus, pasinaudotų estetinė patirtimi kasdieniame gyvenime, aplinkoje ir bendraujant su žmonėmis.

5.2.3. Dalyko struktūra.

5.2.3.1. Dailės bendroji programa viduriniam ugdymui sudaro galimybę mokiniams mokytis dailės dalyko bendruoju ir išplėstiniu kursais. Šie kursai skiriasi savo paskirtimi ir mokinių dailės raiškos bei pažinimo gebėjimų gilumu, kurie aprašyti mokinių pasiekimų lentelėse. Bendrasis kursas susijęs su vizualiosios kultūros ugdymu. Mokiniai per patrauklią ir aktyvią raišką turėtų įgyti šiuolaikinės dailės pažinimo pagrindus, laiduojančius bendrą kultūrinį išprusimą, patirtį ir meninę bei estetinę kompetenciją, būtiną tenkinant praktines gyvenimo reikmes. Išplėstinis kursas skirtas pagilinti pagrindinėje mokykloje įgytus dailės raiškos ir pažinimo gebėjimus, sudarant sąlygas individualiai dailės raiškai, gilinantį į sudėtingesnių dailės technikų ypatumus ir interpretacijos subtilumus, savitos vizualinės išraiškos paieškas ir aktyvią kūrybinę veiklą socialinėje kultūrinėje aplinkoje. Mokiniai, pasirinkę dailės bendrosios programos išplėstinį kursą, pagilina savo žinias ir gebėjimus apie juos dominančią dailės sritį, geriau susipažįsta su ja susijusia kūrybos aplinka ir kūrybinio proceso ypatumais. Išplėstinis kursas rekomenduojamas tiems mokiniams, kurie turi stiprią motyvaciją mokytis dailės ir/ar pasižymi ryškesniais dailės raiškos gebėjimais.

5.2.3.2. Mokantis išplėstiniu kursu, bendrasis kursas papildomas pasirinktu vienu ar keliais raiškos moduliais, sudarančiais didesnes galimybes mokymosi individualizavimui pagal įvairius mokinių interesus, būsimos profesinės karjeros ir darbo planus. Mokiniai renkasi iš šių raiškos modulių:

- vaizduojamosios dailės (tapybos, grafikos, skulptūros);
- šiuolaikinės dailės (kompiuterinio meno, videomeno, konceptualaus meno, instaliacijos);
- dekoratyvinės dailės (keramikos, tekstilės, metalo, medžio, odos dirbinių, karpinių ir kt.);
- meninės fotografijos;
- dizaino (grafinio, interjero);
- teatro dailės ir kostiumo dizaino;
- dailėtyros.

5.2.3.3. Modulio programą parengia mokytojas, atsižvelgdamas į dailės dalyko išplėstinio kurso reikalavimus, savo kompetenciją, mokyklos sąlygas ir tradicijas, socialinius kultūrinius regiono savitumus. Modulio programos trukmę nustato mokykla, jei nėra susitarimų nacionaliniu lygiu. Mokinys išsirenka tokį modulį, kuris labiausiai atitinka jo individualią meninę patirtį, interesus, polinkius, profesinę linkmę. Mokykla gali įgyvendinti ir bendrojo kurso mokymą moduliais, jei mokytojas parengia modulių programas ir jei tai leidžia mokyklos ugdymo proceso organizavimo tvarka.

- 5.2.3.4. Tiek bendrojo, tiek išplėstinio kurso programą sudaro trys veiklos sritys:
- dailės raiška;
 - dailės raiškos ir dailės kūrinių interpretavimas ir vertinimas;
 - vizualiųjų reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje.

5.2.3.4. Ugdymo procese šios veiklos sritys integruotos ir viena kitą papildo. Dailės raiškai ir pažinimui rekomenduojama skirti panašų (vienodą) pamokų skaičių. Mokytojai, atsižvelgdami į mokinių poreikius, interesus ir individualius gabumus, gali lanksčiai planuoti ugdymo turinį ir organizuoti integruotas arba atskiras dailės raiškos ir pažinimo pamokas.

5.2.4. Dailės kompetencija ir ryšys su bendrosiomis kompetencijomis.

5.2.4.1. Dailės kompetencija įgyjama perimant atitinkamas žinias, jų supratimą, susiformuojant nuostatas, kūrybiškai sprendžiant problemas, susijusias su dailės raiška, dailės raiškos ir dailės kūrinių interpretavimu, vertinimu, vizualiųjų reiškinių pažinimu socialinėje kultūrinėje aplinkoje.

5.2.4.2. Dailės kompetencijos ir kūrybingumo kompetencijos ugdymas neatskiriama susijęs. Mokiniai, tyrinėdami dailės kūrinius ir vizualiuosius reiškinius (reklamą ir vizualinės komunikacijos objektus, aplinkos estetiškes savybes), atranda įvairių kūrybinių idėjų, mato jų sąsajas ir kuria naujas idėjas. Jie originaliai mąsto, yra atviri pokyčiams, nebijo neapibrėžtumo ir rizikos, geba pritaikyti savo patirtį naujose situacijose.

5.2.4.3. Dailės kompetencijos ir socialinės kompetencijos ugdymas siejasi tada, kai mokiniai konstruktyviai bendradarbiauja siekdami bendro tikslo, gerbia ir toleruoja kitokią kultūrą ar nuomonę, mokosi valdyti konfliktus, kuria kartu ir palaiko draugiškus santykius, atjaučia kitus ir jiems padeda.

5.2.4.4. Dailės kompetencijos ir kultūrinio sąmoningumo kompetencijos ugdymo ryšys akivaizdus tada, kai mokiniai pažįsta pasaulio ir Lietuvos kultūros paveldą, suvokia jo išsaugojimo svarbą ir reikšmę ateities kartoms, stengiasi jį gerbti ir saugoti.

5.2.4.5. Dailės kompetencijos ir komunikavimo kompetencijos ugdymas itin glaudžiai siejasi, kai mokiniai randa, kritiškai vertina, apibendrina informaciją apie dailės kūrinius ir vizualiuosius reiškinius, pasakoja apie savo kūrybos ir pažinimo procesą kitiems, tikslingai vartoja dailės sąvokas. Per dailės pamokas labai svarbi vizualioji komunikacija, nes ji padeda geriau suvokti aplinkos kultūrinius reiškinius, dailės kūrinių ypatumus, įvairių epochų meno ir grožio idealus, įvairių šalių, tautų ir rasių emocijas, mintis ir papročius.

5.2.4.6. Dailės kompetencijos ir mokėjimo mokytis kompetencijos ugdymas vyksta drauge, kai mokiniai ieško kūrybinių idėjų savo aplinkoje ir dailės kūriniuose, randa įvairios informacijos apie kūrybos būdus ir technikas, planuoja savo kūrybinę veiklą, kuria eskizus, savarankiškai išsirenka geriausius, tikslingai pasirenka dailės reikmenis ir meninės išraiškos priemones, laikosi savo plano ir prireikus jį koreguoja, rodydami savo darbus kitiems, juos aptaria ir apmąsto bei įsivertina savo pasiekimus ir numato, ko norėtų mokytis ateityje.

5.3. Programos įgyvendinimas: integravimo galimybės, ugdymo gairės, mokymosi aplinka.

5.3.1. Integravimo galimybės.

5.3.1.1. Dailės ugdymo turinys gali būti siejamas su kitais menais ir/ar su kitais mokomaisiais dalykais. Integruodami ugdymo turinį racionaliau naudojame pamokų laiką, mažiname mokymosi krūvius ir sudominame mokinius kūrybine veikla. Taip mokiniams sudaroma galimybė pritaikyti savo žinias ir gebėjimus naujuose kontekstuose, parodyti įgytą kompetenciją. Aiškinantis kultūros sąsajas, svarbu atkreipti mokinių dėmesį į vizualiuosius žmonių veiklos pėdsakus, amžinąsias vertybes, pasaulio tautas jungiančią patirtį, simbolių ir ženklų sistemas, ieškoti tinkamų pavyzdžių savo socialinėje ir kultūrinėje aplinkoje.

5.3.1.2. Integruoti dailę į kitus mokomuosius dalykus galima įvairiai: planuojamos bendros temos, integruotos pamokos, organizuojamos bendros išvykos, integruotos veiklos projektai ir kt.

5.3.1.3. Dailė ir dorinis ugdymas. Kūrybos procese mokiniai išreiškia savo jausmus, savo santykį su gamta, artimiausia aplinka, su aplinkiniais žmonėmis. Mokiniai bendradarbiauja, padeda vieni kitiems, jautriai ir tolerantiškai vertina savo ir draugų kūrybą, dailės priemėmis išreiškia savo svajones, troškimus, lūkesčius, išgyvenimus.

5.3.1.4. Dailė ir informacinės technologijos. Įgyvendinant kūrybinius sumanymus naudojami naujomis techninėmis priemonėmis: meninio vaizdo kuriamas kompiuterio ekrane (linijų, spalvų, šrifto ir komponavimo principų pažinimas), meninis teksto apipavidalinimas, spausdinto teksto ir iliustracijų (piešinių, nuotraukų, schemų, brėžinių, diagramų) derinimas, mokyklinės vizua-

liosios informacijos (laikraščių, lankstinukų, atvirukų, filmų ir kt.) kūrimas, informacijos paieška internete, integruoti projektai.

5.3.1.5. Dailė ir matematika. Plokščių ir erdviųjų geometrinių kūnų pažinimas, ritmas, simetrija, proporcijos, įvairių planų piešimas, tūrių ir dydžių skaičiavimai.

5.3.1.6. Dailė ir ekonomika. Įvairių kūrybinių projektų ir kūrybos išteklių (medžiagų, reikmenų, įrankių) finansavimo, dailininkų uždarbio sąlygų ypatumai.

5.3.1.7. Dailė ir technologijos. Įvairių medžiagų savybių pažinimas, informacijos rinkimas ir projektavimas, tekstilės raštų kūrimas, kostiumo stiliai, drabužių modeliavimas, tautinis kostiumas, maketų kūrimas, daiktų formų ir konstrukcijų pažinimas, šiuolaikinio dizaino ištakos, reikšmė ir uždaviniai.

5.3.1.8. Dailė ir gamtos mokslai. Gamta ir jos reiškiniai, būsenos, spalvos įvairiu paros ir metų laiku, žmogaus kūno proporcijos, gyvūnų ir augalų formų ypatumai, perspektyva (optikos dėsniai: šviesa ir šešėliai, spalvų teorija, linijinė perspektyva).

5.3.1.9. Dailė ir kalbos. Mokiniai skaito, patys rašo ir iliustruoja eilėraščius, kuria darbų ciklus pasirinktam literatūros kūriniui. Aptardami savo, draugų ir dailininkų kūrinius mokosi aiškiai reikšti savo mintis ir vartoti tinkamas dailės sąvokas. Mokosi užsienio kalba papasakoti apie Lietuvos architektūros paminklų, dailės ir tautodailės bruožus, žymiausių dailininkų kūrybą. Ieško dailės sąvokų užsienio kalbos atitikmenų.

5.3.1.10. Dailė ir muzika. Spalvų ir garsų nuotaikos, ritmas, idėjų ir jausmų perteikimas įvairių menų priemonėmis.

5.3.1.11. Dailė ir teatras. Scenovaizdžių maketų ir dekoracijų kūrimas, apšvietimo parinkimas, kostiumo projektai, afišų, bilietų, kvietimų ir kt. kūrimas.

5.3.1.12. Dailė ir socialiniai mokslai. Mokiniai susipažįsta su įvairių istorinių laikotarpių, epochų ir meninių stilių, įvairių pasaulio šalių profesionaliuoju ir liaudies menu, aptaria jo skirtumus, bendriausius bruožus ir meninės raiškos priemones, įvairių rasių ir kraštų žmonių gyvenimo būdo ypatumus, papročius ir etnokultūrinės tradicijas.

5.3.2. Ugdymo gairės.

5.3.2.1. Aukštesniųjų klasių mokinius domina įvairūs meniniai prieštaravimai ir tai, kaip juos sprendžia šiuolaikiniai menininkai. Mokytojas parenka tokių užduočių, kad mokiniai galėtų atlikti kūrybinius eksperimentus, savarankiškai ieškotų alternatyvių užduočių sprendimo būdų, susipažintų su šiuolaikinių kūrybos formų įvairove. Mokiniai, stebėdami dailės kūrinius, mėgina įvardyti įvairių dailės krypčių ir judėjimų meninius bruožus, susipažįsta su būdingiausiais įvairių epochų kompozicijos sudarymo principais ir vaizdavimo kanonais. Mokytojas nurodo šaltinių, kuriuose galima rasti informacijos apie įvairių epochų ir kultūrų dailę, jos raidą, iškiliausių dailininkų kūrybą, dailės renginius. Aptariant šiuolaikinius vizualinius menus pabrėžiama, kad iliuziniai realistinio vaizdavimo principai nėra vieninteliai dailėje.

5.3.2.2. Kūrybinei interpretacijai pasirenkamos tradicinės, šiuolaikinės ir medijų raiškos priemonės. Mokiniai skatinami stebėti ir vaizduoti (eskizuoti, piešti, fotografuoti) aplinką ir jos objektus. Siekiama perteikti panašumą, proporcijas, judesį arba interpretuojamos tikrosios objekto ypatybės, bandoma perteikti suvoktą jo charakterį, emocinį ir psichologinį santykį. Mokytojas skatina mokinius pagal sumanymą pasirinkti raiškos priemones: tradicinių (tapybos, grafikos, skulptūros, keramikos, tekstilės, metalo, odos dirbinių) arba šiuolaikinės dailės rūšių (konceptualiojo meno, kai idėjos aprašomos, perteikiamos diagramomis, fotografijomis, vaizdo įrašais), kompiuterinės grafikos, žemės meno ir kt. Kuriami realistiniai, abstraktūs ir sąlygiški vaizdai, iliustracijos ir kūrybinės interpretacijos literatūros, muzikos, šokio ir teatro temomis. Mokiniai skatinami pasakyti ir pagrįsti savo nuomonę, vartoti tinkamas dailės sąvokas, analizuoti, vertinti ir interpretuoti žymiausių dailininkų kūrybą, aptarti aplankytas dailės parodas ir meno renginius.

5.3.2.3. Gali būti užduodami ilgalaikiai kūrybiniai/tiriamieji darbai, kurie pristatomi klasėje. Mokytojas skatina mokinius domėtis šiuolaikinių renginių apipavidalinimu, reklama ir svarstyti, kaip jie veikia žiūrovą. Tinka organizuoti integruotos veiklos projektus (pavyzdžiui, pagal pasirinktą literatūros, muzikos ar dailės kūrinių kurti šešėlių teatrą ar gyvasias skulptūras, ieškoti netradicinių sprendimų naudojant neberekalingus daiktus, veidrodžius ir apšvietimą, kurti garsų foną, rengti

informacinius lankstinukus ir kt.). Diskusijose aptariamos masinės kultūros formos, kičo apraiškos žiniasklaidoje ir buityje, dailės reikšmė šiuolaikinės visuomenės gyvenime, šiuolaikinės profesijos, kurioms įgyti būtinos dailės žinios ir gebėjimai. Mokiniai skatinami išsakyti savo nuomonę apie visuomenės vartotojiškumo problemas, mokosi atpažinti praeities stilių įtaką savo artimiausioje aplinkoje.

5.3.2.4. Per aktyvią ir patrauklią veiklą mokiniai įtraukiami į diskusijas apie šiuolaikinio meno pokyčius, įvairių kūrybinių stilių santykius, skatinami juos savitai ir kūrybiškai interpretuoti. Mokiniai, interpretuodami savo ir kitų kūrybą, turėtų taikyti tradicines ir šiuolaikines/mišrias kūrybos priemones. Taikytini šiuolaikiniai aktyviojo mokymo metodai ir priemonės: grupinis darbas, dalijimasis patirtimi ir atradimais, kūrybinių rezultatų pateikimas ir pristatymas. Rekomenduojamos įvairios meninių projektų formos, besiskiriančios savo trukme, tema, interesais, apimančios kūrybinės idėjos formulavimą, planavimą, raiškos/kūrybos procesą, rezultatų pristatymą ir įsivertinimą. Asmeninės patirties bei mokymosi pažangos apmąstymas padeda mokiniams pagilinti savęs paties, pasirinktos/interpretuotos kūrybos formos ir supančio vizualaus pasaulio suvokimą.

5.3.2.5. Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimas yra neatsiejama ugdymo proceso dalis. Vertinimas siejamas su mokymo/mokymosi uždaviniais, stebimas raiškos ir pažinimo procesas, su mokiniams aptariama, kaip buvo pasiekti numatyti mokymosi uždaviniai. Mokiniai turėtų vertinti ne tik už raiškos meninį ar techninį rezultatą, ieškoti sąsajų su dailės kalbos suvokimu ir dailės reiškinių pažinimu, bet ir stengtis susitarti su jais dėl vertinimo kriterijų, pagal kuriuos mokiniai galėtų patys įsivertinti savo pasiekimus. Jie turėtų būti įtraukiami į savo ir draugų darbų analizavimą įvairiais aspektais. Su mokiniams reikėtų aptarti, kokius balus (pažymius) ir už kokias veiklas (užduotis) jie galėtų sukaupti per sutartą laikotarpį (pamokų ciklą, mėnesį ar pusmetį). Mokiniai galėtų patys rinkti kaupiamojo vertinimo informaciją, kaupti savo meninės veiklos ir idėjų aplanką (portfolio). Dailės Vidurinio ugdymo bendrosios programos projekte pateikiami apibendrinti patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo pasiekimų lygių požymių aprašai. Vertinami visų trijų dailės ugdymo veiklos sričių pasiekimai: dailės raiškos, dailės kūrinių interpretavimo ir vertinimo, vizualiųjų reiškinių pažinimo socialinėje kultūrinėje aplinkoje. Dailės ugdymo procese taikomi visi vertinimo būdai: diagnostinis, formuojamasis, apibendrinamasis.

5.3.3. Mokymosi aplinka.

5.3.3.1. Dailės mokymui gali būti naudojamas ne tik dailės kabinetas, bet ir kitos erdvės: biblioteka, informacinis centras arba informatikos kabinetas, gamtinė ir kultūrinė mokyklos aplinka, muziejų ekspozicijos ir parodų salės, vietos paveldo objektai ir jų aplinka.

5.3.3.2. Dailės pamokų metu ugdymo turinį įgyvendinti padeda: vaizdo medžiagos peržiūros įranga, informaciniai leidiniai ir virtuali erdvė, meno albumai, žinynai ir enciklopedijos, žymiausių dailės ir tautodailės kūrinių reprodukcijų rinkiniai, architektūros ir vietinės aplinkos gamtos ir kultūros paminklų nuotraukos.

5.4. Dailė: mokinių pasiekimai, turinio apimtis, vertinimas.

5.4.1. Bendrasis kursas. Pasiekimai, turinys, vertinimas.

5.4.1.1. Mokinių pasiekimai. Bendrasis kursas.

1. Dailės raiška	
Nuostatos:	
<ul style="list-style-type: none"> • Žvelgti į kūrybą kaip į įdomią, atradimų ir prasmingų išgyvenimų teikiančią veiklą. • Stengtis atsirinkti labiausiai patinkančias idėjas ir savitai jas perteikti. • Pasitikėti savo kūrybiniais sugebėjimais. 	
Esminis gebėjimas: ieškoti kūrybinių idėjų ir siekti savaip jas perteikti tradicinėmis ir netradicinėmis vizualinių menų raiškos priemonėmis.	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
1.1. Pasirinkti vizualinę idėją remiantis įvairiais šaltiniais (kultūros paveldu, asmeniniais išgyvenimais, aplinkos ir gyvenimo	1.1.1. Paaiškinti, kodėl domina/sudomino vienokia ar kitokia vizualinės raiškos idėja.
	1.1.2. Remiantis sutartais kriterijais, išsakyti savo nuomonę apie tai, kuo skiriasi viena idėja nuo kitos, koks idėjos raiškos variantas atrodo geriausias.

vaizdiniais, kt.). Užfiksuoti idėją, ieškoti jos raiškos variantų.	1.1.3. Apibūdinti, kaip pasirinkta idėja gali būti perteikta įvairiais raiškos būdais, pvz., grafinė raiška perkurta trimatėmis/erdvinėmis ar tapybinėmis priemonėmis; tapybinės – „pervestos“ į skulptūrines; tradicinės raiškos priemonės pakeistos netradicinėmis (pvz., sukurtas koliažas, instaliacija) ir pan. 1.1.4. Suplanuoti etapus, kuriais idėja bus įgyvendinama.
1.2. Rinktis ir taikyti tradicines ar mišrias dailės technikas siekiant įgyvendinti idėją.	1.2.1. Paaiškinti, kokios dailės technikos gali būti jungiamos, kokios dera tarpusavyje, kokios ne. 1.2.2. Pagrįsti, kodėl idėjos įgyvendinimui pasirinko konkrečią dailės techniką (tradicinę ar mišrią).
1.3. Naudotis grafinių, spalvinių, erdvinių, audiovizualinių ar medijų meno išraiškos priemonėmis.	1.3.1. Paaiškinti, kaip pasirinktas tradicinis ar interaktyvus dailės raiškos būdas (grafinis, spalvinis, erdvinis, conceptualus, medijų meno) siejasi su kūrinio forma (dydžiu, techninėmis priemonėmis ir technikomis, medžiagomis), su idėjos perteikimo vizija (spalvų nuotaika, linijų ir dėmių charakteriu, netikėtais formų ir medžiagų deriniais, padėtimi plokštumoje ir erdvėje). 1.3.2. Remdamasis sutartais kriterijais, kiekviename etape vertinti pasiektus idėjos įgyvendinimo rezultatus ir numatyti, kaip koreguoti idėjos įgyvendinimą ar pačią idėją.
1.4. Pristatyti savo kūrybos rezultatą pasirenkant tinkamą pristatymo būdą. Parengti reklamos ir informavimo priemones (plakata, skrajutę, prisistatymą internete). Užrašyti kūrinio metriką.	1.4.1. Paaiškinti, kaip tinkamai eksponuoti tradicinės vaizduojamosios dailės ir šiuolaikinių menų (pavyzdžiui, instaliacijos) kūrinius (kokia reikalinga erdvė, patalpos sutvarkymas, apšvietimas). 1.4.2. Paaiškinti, kaip kūrinio eksponavimas siejasi su paties kūrinio raiškos priemonėmis (pavyzdžiui, pasporto spalva ir faktūra yra kontrastinga kūrinio koloritui arba jį atitinka). 1.4.3. Nusakyti kūrimo eigą, pateikiant aplanką (portfolio) su idėjų eskizais, kt. kūrybiniais ieškojimais.
2. Dailės raiškos ir dailės kūrinių interpretavimas ir vertinimas	
Nuostatos: <ul style="list-style-type: none"> • Tolerantiškai elgtis ir neįžeidžiant kitų pasakyti savo nuomonę. • Gerbti tautos tradicijas, Lietuvos ir pasaulio kultūros paveldą. • Atsakingai naudotis kitų autorių darbais. Esminis gebėjimas: orientuotis dailės įvairovėje.	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
2.1. Palyginti praeities ir dabarties dailės kūrinius pagal jų meninės kalbos ypatumus, perteikiamas idėjas.	2.1.1. Nurodyti pagrindinius realistinio, sąlygiškojo ir abstrakčiojo vaizdavimo būdų skirtumus. 2.1.2. Atpažinti pagrindinius kompozicijos dėsningumus ir principus (simetrija, asimetrija, statika, dinamika, kontrastas, niuansas, kadramas). 2.1.3. Pateikti pavyzdžių, kai dailės kūriniuose yra svarbus žanras ir kai išnyksta žanrų ribos. 2.1.4. Paaiškinti, kaip tą pačią kūrybinę idėją perteikia skirtingų meninių epochų ir krypčių dailininkai.
2.2. Nusakyti keletą skiriamųjų bruožų, meno simbolių ar kitų meninių ypatybių, leidžiančių dailės ar architektūros kūrinių priskirti tam tikrai epochai, meno kryptį.	2.2.1. Nusakyti keletą bruožų ar meninių ypatybių, pagal kurias galima atpažinti epochą ar meno kryptį. 2.2.2. Pagrįsti, kodėl dailėje nėra netinkamų tendencijų, yra tik išraiškingi ar mažiau išraiškingi kūrybiniai ieškojimai ir sprendimai. 2.2.3. Nurodyti, kokiais duomenimis remiamasi priskiriant kūrinių tam tikrai meninei epochai, kryptį, dailės šakai (kūrinio metrika, kūrinio vaizdavimo būdo, komponavimo ypatumais).
2.3. Diskutuoti apie tai,	2.3.1. Nurodyti, kuo skiriasi tradicinės ir avangardinės dailės kūrinių

kaip istoriniai ir šiuolaikiniai dailės ir architektūros kūriniai yra eksponuojami, saugomi ateities kartoms.	eksponavimo erdvės ir eksponavimo jose ypatumai (pvz., tapybos ekspozicija muziejuje, instaliacija gatvėje, žemės meno paroda).
	2.3.2. Paaiškinti, kaip šiuolaikiniuose muziejuose, siekiant sustiprinti įspūdį arba suteikti daugiau informacijos, naudojamos papildomos priemonės (erdvės padalijimas, garso įrašai, vaizdo projekcijos, apšvietimo efektai).
	2.3.3. Pateikti pavyzdžių, kaip dailės, architektūros paveldo kūriniai saugomi ateities kartoms: saugomi muziejuose, restauruojami, atkuriami (pavyzdžiui, audžiamos juostos, gaminami papuošalai, baldai, indai), imituojami senieji amatai (pavyzdžiui, žalvario papuošalų gamyba, auksakalystė, tekstilė, keramika).
2.4. Naudotis spausdintais ir virtualiais dailės kūrinių ištekliais įvairiais tikslais.	2.4.1. Nurodyti priežastis, dėl kurių gausėja virtualiųjų meninių išteklių (svetainių, saugyklų).
	2.4.2. Nurodyti spausdintų ir virtualių dailės kūrinių išteklių naudojimosi tikslus: susipažinti, mokytis kurti (interpretuoti), pritaikyti integruotame meniniame projekte.
	2.4.3. Nurodyti, kokiais atvejais būtina nurodyti dailininko, architekto autorystę, kokia turi būti pateikta informacija (pavyzdžiui, naudojant svetimas kūrybines idėjas, kūrinių vaizdus ar jų fragmentus).
3. Vizualiųjų reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje	
Nuostatos:	
<ul style="list-style-type: none"> • Stengtis būti atviram kaitai, ieškojimams ir naujai patirčiai. • Suvokti dailės reikšmę įvairiose gyvenimo srityse. 	
Esminis gebėjimas: vertinti vizualiosios informacijos perteikimo visuomenėje poveikį.	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
3.1. Pagrįsti, kaip įvairūs vizualiosios informacijos perteikimo būdai veikia žiūrovus.	3.1.1. Paaiškinti, kaip informavimo priemonės (žiniasklaida, medijos) pasinaudoja vizualinėmis priemonėmis (dydžių, erdvių, ritminių struktūrų santykiais, spalvų, formų, medžiagų deriniais, kt.) tam, kad paveiktų žiūrovus (atkreiptų jų dėmesį, įsimintų, pažadintų tam tikrą emociją).
	3.1.2. Pateikti faktų apie socialiai atsakingą ir/ar neatsakingą vizualinės informacijos naudojimą įvairiais tikslais (gydymo, verslo, rinkimų).
	3.1.3. Pateikti pavyzdžių, kaip į vizualiosios informacijos perteikimo būdus integruojamos kitų menų raiškos priemonės siekiant didesnio poveikio (pavyzdžiui, ritmiškai pasikartojantys garsai reklamoje, kompiuterinėje grafikoje).
3.2. Analizuoti sukurtas vizualines aplinkas (miestų erdves, pastatų eksterjerus ir interjerus) emocinės sveikatos, darnaus vystymosi, individualių kūrybinių poreikių aspektais.	3.2.1. Paaiškinti, kaip sukurtų aplinkų, erdvių, daiktų stilius, jų formos, koloritas, dekoras atitinka paskirtį ir kokias emocijas sukelia.
	3.2.2. Pateikti pavyzdžių, kaip vizualinių aplinkų kūrimas prisideda prie darnios visuomenės plėtros arba neprisideda.
	3.2.3. Pateikti pavyzdžių, kaip kuriant vizualines aplinkas gali būti derinamas individualumo siekimas, atsakingas kūrybingumas, darni plėtra.
	3.2.4. Nurodyti, kokie stiliai ir elementai dera, kokie gali vienas kitą paryškinti ar papildyti.
3.3. Diskutuoti apie tai, kokiose profesijose ir verslo srityse praverčia dailės žinios, gebėjimai.	3.3.1. Apibūdinti vizualinių kūrybinių industrijų veiklą ir paaiškinti, kaip jos susijusios su šiuolaikinėmis skaitmeninėmis technologijomis.
	3.3.2. Pateikti faktų apie tai, kaip dailės žinios, gebėjimai suteikia pranašumą įvairiose darbo vietose.

5.4.1.2. Turinio apimtis. Bendrasis kursas.

Dailės raiška:

aplinkos (gamtos ir žmogaus sukurtos) stebėjimas, fiksavimas ir interpretavimas tradicinės ir šiuolaikinės dailės raiškos priemonėmis;

vaizdavimo objektų, temų ir idėjų pasirinkimas ir perteikimas šiuolaikinių vizualinių menų priemonėmis;

kūrybos medžiagų, darbo priemonių, technikų pažinimas ir praktinis taikymas;

įvairios stilistikos ir vaizdavimo būdų savitas interpretavimas;

kompozicinių dėsingumų bei struktūrų pasirinkimas ir taikymas.

Dailės raiškos ir dailės kūrinių interpretavimas ir vertinimas:

tradicinės dailės (profesionaliosios ir tautodailės) ir jos reiškinių tarpusavio įtakų, ištakų ir meninės sąveikos nustatymas;

įvairių epochų, kultūrų bei kūrybinių stilių santykiai ir jų palyginimas įvairiais požiūriais;

žmogaus idėjos dailėje, žmogaus santykių su pasauliu vizualinės išraiškos pažinimas;

muziejų, tradicinės ir avangardinės dailės parodų ir jų ekspozicijų, meninių akcijų socialinės kultūrinės reikšmės įvertinimas.

Vizualiųjų reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje:

Lietuvos kultūrinės informacijos (pavyzdžiui, periodikos, radijo, TV ir kitos) analizė;

dailės kūrėjų ir jų gyvenamo laikotarpio dailės reiškinių tyrinėjimas ir vertinimas;

dailės, architektūros, dizaino objekto, medijų meno idėjos, formos, turinio ir funkcionalumo derinimas; estetinis objekto įprasminimas aplinkoje;

šiuolaikinių profesijų, kurioms būtinos dailės žinios, įvairovės pažinimas.

5.4.1.3. Vertinimas. Bendrasis kursas.

Lygiai Pasiekimų sritis	Patenkiamas lygis	Pagrindinis lygis	Aukštesnysis lygis
1. Dailės raiška	Kaupia kūrybai mokytojo pasiūlytą medžiagą. Išmėgina mokytojo pasiūlytas kūrybos priemones, eskizuoja ir interpretuoja aplinkos, stebėtų ar tyrinėtų kūrinių inspiruotas idėjas, kartais nurodyta stilistika išreiškia jas savo kūryboje ir pritaiko aplinkoje. Atlieka nurodytą vaidmenį bendrame darbe. Nurodytu būdu apipavidalina savo darbus.	Atsirenka kūrybai reikalingą medžiagą. Išmėgina įvairias kūrybos priemones, pateikia užbaigtą kūrybinį rezultatą. Savitai interpretuoja aplinkos, stebėtų ar tyrinėtų kūrinių inspiruotas idėjas, pasirinkta stilistika išreiškia jas savo kūryboje ir pritaiko aplinkoje. Derina savo sumanymus bendrame darbe. Savarankiškai apipavidalina savo darbus. Naudojasi pasiūlytomis informacijos priemonėmis ir šaltiniais, jais remdamasis pristato savo ir kitų kūrybos rezultatus.	Savarankiškai ir tiksliai atsirenka kūrybai reikalingą medžiagą. Eksperimentuodamas, išmėginamas įvairias kūrybos priemones ir raiškos būdus, pateikia išbaigtą kūrybinį rezultatą. Kūrybiškai interpretuoja aplinkos, stebėtų ar tyrinėtų kūrinių inspiruotas idėjas, pasirinkta stilistika išreiškia jas savo kūryboje ir pritaiko aplinkoje. Imasi iniciatyvos ir organizuoja dailės renginius, geba komunikuoti ir bendradarbiauti grupėje. Savarankiškai naudojasi įvairiomis informacijos priemonėmis ir šaltiniais, jais remdamasis įvairia

Lygiai Pasiekimų sritis	Patenkinamas lygis	Pagrindinis lygis	Aukštesnysis lygis
			forma pristato savo ir kitų kūrybos rezultatus.
2. Dailės raiškos ir dailės kūrinų interpretavimas ir vertinimas	Aptaria mokytojo nurodytų praeities ir dabarties kūrinų raiškos būdus ir pagrindines raiškos priemones.	Pagal aptarus kriterijus ir vartodamas tinkamas sąvokas vertina tradicinės dailės ir šiuolaikinių vizualinių menų raiškos ir vaizdavimo būdus bei meninės išraiškos priemones.	Domisi dailės kūriniais, išsako originalią nuomonę ir savarankiškai vertina tradicinės dailės ir šiuolaikinių vizualinių menų raiškos priemones, suvokia ir aptaria dailininkų iškeltas idėjas ir problemas. Suvokia, nusako ir savarankiškai vertina aptariamo laikotarpio idėjas, formavusias dailės stilių, kūrinų problematiką ir meno kryptis.
3. Vizualiųjų reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje	Remdamiesi nurodytais pavyzdžiais atpažįsta atskirus vizualinius reiškinius, savais žodžiais juos apibūdina. Išsako savo požiūrį į artimiausios aplinkos vizualiąsias savybes. Bendromis frazėmis nusako, kuo ateities karjere gali praversti per dailės pamokas įgytos žinios ir gebėjimai.	Ižvelgia praeities meninių stilių, tautodailės, šiuolaikinės dailės ir populiariosios kultūros įtaką savo aplinkoje. Apibūdina, kaip į dailės kūrybą integruojami kiti menai. Įvardija įvairių aplinkų vizualiąsias savybes ir pagal aptartus kriterijus paaiškina jų poveikį. Pasakodamas apie šiuolaikinių profesijų įvairovę, pateikia pavyzdžių, kokios dailės žinios ir gebėjimai gali būti reikalingi.	Ižvelgia ir remdamasis savo patirtimi bei žiniomis vertina praeities meninių stilių, tautodailės, šiuolaikinės dailės ir populiariosios kultūros įtaką savo aplinkoje. Apibūdina dailės paskirtį aptariamo istorinio laikotarpio visuomenėje. Įvardija įvairių aplinkų vizualiąsias savybes ir paaiškina jų poveikį. Remiasi argumentuotais pavyzdžiais papasakoja, kokios dailės žinios ir gebėjimai gali praversti ateities profesinei karjerai.

5.4.2. Išplėstinis kursas.

5.4.2.1. Mokinių pasiekimai. Išplėstinis kursas.

1. Dailės raiška	
Nuostatos:	
<ul style="list-style-type: none"> • Žvelgti į kūrybą kaip į įdomią, atradimų ir prasmingų išgyvenimų teikiančią veiklą. • Stengtis atsirinkti asmeniškai priimtinas idėjas ir ieškoti įvairių būdų, kaip jas įkūnyti. • Veikti drąsiai ir pasitikėti savo kūrybiniais sugebėjimais. • Išsaugant savąją tapatybę, ieškoti būdų komunikuoti ir kūrybiškai bendradarbiauti. 	
Esminis gebėjimas: tikslingai ieškoti prasmingų kūrybinių idėjų ir siekti savaip jas perteikti tradicinėmis ir netradicinėmis vizualinių menų raiškos priemonėmis.	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
1.1. Savarankiškai pasirinkti vizualinę idėją remiantis įvairiais šaltiniais (kultūros paveldu, šiuolaikinės dailės	1.1.1. Paaiškinti, kodėl domina/sudomino vienokia ar kitokia vizualinės raiškos idėja.
	1.1.2. Remiantis sutartais kriterijais, išsakyti pagrįstą nuomonę apie tai, kuo skiriasi viena idėja nuo kitos, koks idėjos raiškos variantas

pavyzdžiais, asmeniniais išgyvenimais, aplinkos ir gyvenimo vaizdiniais, kt.). Užfiksuoti idėją, ieškoti įvairių jos raiškos variantų.	atrodo geriausias, kuo jis skiriasi nuo kitų variantų.
	1.1.3. Apibūdinti, kaip pasirinkta idėja gali būti perteikta įvairiais raiškos ir vaizdavimo būdais (pavyzdžiui, grafinė raiška perkurta trimatėmis/erdvinėmis ar tapybinėmis priemonėmis; tapybinės – „pervestos“ į skulptūrines), tradicinės raiškos priemonės pakeistos netradicinėmis (pavyzdžiui, realistinis vaizdavimo būdas pakeistas sąlygiškuoju ar abstrakčiuoju, sukurtas koliažas, instaliacija).
1.2. Rinktis ir tikslingai taikyti tradicines ar mišrias dailės technikas siekiant įgyvendinti idėją.	1.1.4. Savarankiškai suplanuoti etapus, kuriais idėja bus įgyvendinama.
	1.2.1. Pateikti keletą pavyzdžių, kokios dailės technikos gali būti jungiamos, kokios dera tarpusavyje, kokios ne.
1.3. Tikslingai naudotis grafinių, spalvinių, erdviųjų, audiovizualinių ar medijų meno išraiškos priemonėmis.	1.2.2. Pagrįsti, kodėl idėjos įgyvendinimui pasirinko konkrečią dailės techniką (tradicinę ar mišrią).
	1.3.1. Paaiškinti, kaip pasirinktas tradicinis ar interaktyvus dailės raiškos būdas (grafinis, spalvinis, erdvinis, audiovizualinis, konceptualusis, medijų meno) siejasi su kūrinio forma (dydžiu, techninėmis priemonėmis ir technikomis, medžiagomis), su idėjos perteikimo vizija (linijų charakteriu, spalvų nuotaika, dažų sluoksnio faktūromis, netikėtais formų ir medžiagų deriniais, padėti plokštumoje ir erdvėje).
1.4. Savarankiškai pristatyti savo kūrybos rezultatą pasirenkant tinkamą pristatymo būdą. Parengti reklamos ir informavimo priemonės (plakata, skrajutę, prisistatymą internete). Užrašyti kūrinio metriką.	1.3.2. Remdamasis sutartais kriterijais, kiekviename etape vertinti pasiektus idėjos įgyvendinimo rezultatus ir numatyti, kaip koreguoti planą, idėjos įgyvendinimą, ar pačią idėją.
	1.4.1. Paaiškinti, kaip tinkamai eksponuoti tradicinės vaizduojamosios dailės ir šiuolaikinių menų (pavyzdžiui, instaliacijos) kūrinius (kokia reikalinga erdvė, patalpos sutvarkymas, techninės priemonės, apšvietimas).
	1.4.2. Paaiškinti, kaip kūrinio eksponavimas siejasi su paties kūrinio raiškos priemonėmis (pavyzdžiui, kaip derinamos kūrinio ir pasporto spalvos, dydžiai, formos ir išdėstymas plokštumoje ir erdvėje).
	1.4.3. Nusakyti kūrimo eigą, pateikiant aplanką (portfolio) su metrika, idėjų eskizais, kūrybinių ieškojimų variantais, trumpu kūrybinio proceso aprašymu).
	1.4.4. Paaiškinti, kaip pasirinktas kūrinio pristatymo būdas papildo ar sustiprina norimą perteikti idėją (pavyzdžiui, pristatoma žodžiu, raštu ar vaizdu, pasitelkus muzikos kūrinius, nuotraukas ar filmuotą medžiagą).
2. Dailės raiškos ir dailės kūrinių interpretavimas ir vertinimas	
Nuostatos:	
<ul style="list-style-type: none"> • Tolerantiškai elgtis ir neįžeidžiant kitų pasakyti savo nuomonę. • Gerbti tautos tradicijas, Lietuvos ir pasaulio kultūros paveldą. • Stengtis atsirinkti iš praeities ir dabarties kultūrų sau artimus kūrinius, meno reiškinius. • Atsakingai naudotis kitų autorių darbais. 	
Esminis gebėjimas: orientuotis praeities ir dabarties dailės įvairovėje.	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
2.1. Palyginti praeities ir dabarties dailės kūrinius pagal jų meninės kalbos ypatumus, perteikiamas idėjas.	2.1.1. Nurodyti pagrindinius realistinio, sąlygiškojo ir abstrakčiojo vaizdavimo būdų skirtumus.
	2.1.2. Atpažinti pagrindinius kompozicijos dėsningumus ir principus (akcentas, simetrija, asimetrija, ritmas, statika, dinamika, kadravimas, proporcijos, kontrastas, niuansas, tektonika).

	2.1.3. Pateikti pavyzdžių, kai dailės kūriniuose atpažįstamas žanras ar jo motyvai ir kai išnyksta žanrų ribos.
	2.1.4. Paaiškinti, kaip tą pačią idėją perteikia skirtingoms meno epochoms ar kūrybinėms kryptims atstovaujantys dailininkai.
2.2. Nusakyti keletą skiriamųjų bruožų, meno simbolių ar kitų meninių ypatybių, leidžiančių dailės ar architektūros kūrinių priskirti tam tikrai epochai, meno kryptims.	2.2.1. Nusakyti keletą bruožų ar meninių ypatybių, pagal kurias galima atpažinti epochą ar meno kryptį.
	2.2.2. Pagrįsti ar išsakyti savitą nuomonę, kodėl dailėje nėra netinkamų tendencijų, yra tik išraiškingi ar mažiau išraiškingi kūrybiniai ieškojimai ir sprendimai.
	2.2.3. Nurodyti, kokiais duomenimis remiamasi priskiriant kūrinių tam tikrai epochai, kryptims, dailės šakai (kūrinio metrika, kūrinio vaizdavimo būdo ypatumai, atlikimo maniera, atlikimo technika, stilistinės vienovės ypatumai).
2.3. Diskutuoti apie tai, kaip istoriniai ir šiuolaikiniai dailės (profesionaliosios ir tautodailės) ir architektūros kūriniai yra eksponuojami, saugomi ateities kartoms.	2.3.1. Nurodyti, kuo skiriasi tradicinės (profesionaliosios ir tautodailės) ir šiuolaikinės dailės kūrinių eksponavimo erdvės ir eksponavimo jose ypatumai (pavyzdžiui, tapybos ekspozicija muziejuje, instaliacija gatvėje, tautodailės dirbinių ir amatų demonstravimas mugėse, žemės meno, video ar conceptualaus meno paroda).
	2.3.2. Paaiškinti, kaip šiuolaikiniuose muziejuose, siekiant sustiprinti įspūdį arba suteikti daugiau informacijos, naudojamos papildomos priemonės (erdvės padalijimas, garso įrašai, vaizdo projekcijos, apšvietimo efektai, edukacinės praktikos ir kt.).
	2.3.3. Pateikti pavyzdžių, kaip dailės, tautodailės, architektūros paveldo kūriniai saugomi ateities kartoms: saugomi muziejuose, atkuriami (pavyzdžiui, audžiamos juostos), restauruojami, imituojami senieji amatai (pavyzdžiui, auksakalystė, keramika, tekstilė, juvelyrika).
2.4. Tikslingai naudotis spausdintais ir virtualiais dailės kūrinių ištekliais įvairiais tikslais.	2.4.1. Nurodyti priežastis, dėl kurių gausėja virtualiųjų meninių išteklių (svetainių, saugyklų).
	2.4.2. Nurodyti spausdintų ir virtualių dailės kūrinių išteklių naudojimosi tikslus: susipažinti, mokytis kurti (interpretuoti), pritaikyti integruotame meniniame projekte.
	2.4.3. Nurodyti, kokiais atvejais būtina nurodyti dailininko, architekto autorystę, kokia turi būti pateikta informacija (pavyzdžiui, naudojant svetimas kūrybines idėjas, kūrinių vaizdus ar jų fragmentus).
3. Vizualiųjų reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje	
Nuostatos:	
<ul style="list-style-type: none"> • Stengtis būti atviram kaitai, ieškojimams ir naujai patirčiai. • Suvokti dailės reikšmę įvairiose gyvenimo srityse. 	
Esminis gebėjimas: savarankiškai vertinti vizualiosios informacijos perteikimo visuomenėje poveikį.	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
3.1. Pagrįsti, kaip įvairūs vizualiosios informacijos perteikimo būdai veikia žiūrovus.	3.1.1. Paaiškinti, kaip informavimo priemonės (žiniasklaida, medijos, kt.) pasinaudoja vizualinėmis priemonėmis (dydžių, erdvių, ritminių struktūrų santykiais, spalvų, formų, medžiagų deriniais, kt.) tam, kad paveiktų žiūrovus (atkreiptų jų dėmesį, išsimintų, pažadintų tam tikrą emociją, kt.).
	3.1.2. Pateikti faktų apie socialiai atsakingą ir neatsakingą vizualinės informacijos naudojimą įvairiais tikslais (gydymo, verslo, rinkimų).

	3.1.3. Pateikti pavyzdžių, kaip į vizualiosios informacijos perteikimo būdus integruojamos kitų menų raiškos priemonės siekiant didesnio poveikimo (pavyzdžiui, ritmiškai pasikartojantys garsai reklamoje, kompiuterinėje grafikoje).
3.2. Analizuoti sukurtas vizualines aplinkas (miestų erdves, pastatų eksterjerus ir interjerus) emocinės sveikatos, darnaus vystymosi, individualių kūrybinių poreikių aspektais.	3.2.1. Paašškinti, kaip sukurtų aplinkų, erdvių, daiktų stilius, jų formos, koloritas, dekoras atitinka paskirtį ir kokias emocijas sukelia.
	3.2.2. Pateikti pavyzdžių, kaip vizualinių aplinkų kūrimas prisideda prie darnios visuomenės plėtros arba neprisideda.
	3.2.3. Pateikti pavyzdžių, kaip kuriant vizualines aplinkas gali būti derinamas individualumo siekimas, atsakingas kūrybingumas, darni plėtra.
	3.2.4. Nurodyti, kokie stiliai ir elementai dera, kokie gali vienas kitą paryškinti ar papildyti, kaip galėtų būti sukuriama teigiama ar netinkama eklektika (tarpusavyje suderinti kelių stilių elementai ar skirtingos stilistikos išraiškos priemonės).
3.3. Diskutuoti apie tai, kokiose profesijose ir verslo srityse praverčia dailės žinios, gebėjimai.	3.3.1. Apibūdinti vizualinių kūrybinių industrijų veiklą ir paašškinti, kaip jos susijusios su šiuolaikinėmis skaitmeninėmis technologijomis.
	3.3.2. Pateikti faktų apie tai, kaip dailės žinios, gebėjimai suteikia pranašumą įvairiose darbo vietose, kokiai profesinei veiklai praverčia dailės žinios ir įgūdžiai.

5.4.2.2. Išplėstinis kursas. Turinio apimtis.

Dailės raiška:

tradicinės vaizduojamosios ir taikomosios dailės bei tautodailės meninės išraiškos elementų pažinimas ir tikslingas jų taikymas kūryboje;

aplinkos (gamtos ir žmogaus sukurtos) stebėjimas, fiksavimas ir kūrybinis interpretavimas dailės raiškoje;

kompozicinių dėsningumų bei struktūrų tikslingas pasirinkimas ir kūrybiškas jų taikymas;

medžiagų, darbo priemonių ir tradicinės dailės technikų pažinimas, tikslingas jų pasirinkimas ir praktinis taikymas;

vaizdavimo objektų ir idėjų sąmoningas pasirinkimas ir perteikimas;

kūrybiniai individualumo, originalumo ir meniškumo ieškojimai;

Šiuolaikinės dailės (pavyzdžiui, instaliacijos, konceptualaus meno, žemės meno, pop meno ir kt.) ir šiuolaikinėmis techninėmis priemonėmis kuriamos dailės (meninės fotografijos, kompiuterinio meno, videomeno) techninių ir meninės išraiškos priemonių pažinimas ir taikymas savitoje raiškoje.

kompozicinių dėsningumų bei struktūrų tikslingas pasirinkimas ir kūrybiškas jų taikymas;

medžiagų, darbo priemonių ir technikų pažinimas, tikslingas jų pasirinkimas ir praktinis taikymas;

vaizdavimo objektų ir idėjų sąmoningas pasirinkimas ir perteikimas;

mokyklinių meno renginių dizainas.

Dailės raiškos ir dailės kūrinių interpretavimas ir vertinimas:

šiuolaikinės dailės ir įvairių epochų, kultūrų bei kūrybinių stilių santykiai, jų palyginimas įvairiais požiūriais (dailės kalba, grožio idealai, dailės kūrėjai ir jų gyvenamasis laikotarpis, žmogaus santykių su pasauliu išraiška dailės kūriniuose);

dailės objektų ir reiškinių tarpusavio įtakų, ištakų ir meninės sąveikos nustatymas;

muziejų ir parodų ekspozicijų, tradicinės dailės, tautodailės, šiuolaikinės dailės parodų ir meninių akcijų socialinės kultūrinės reikšmės įvertinimas, parodų recenzijų kūrimas.

dailės kūrinio ar reiškinio analizės bei interpretacijos principai, funkcionalumo nustatymas; idėjos, formos ir turinio sąveika;

savo sukurto objekto ar dailės reiškinio analizė.

Vizualiųjų reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje:
vizualinės kūrybos šiuolaikinėmis technologijomis, dailės, menų, mokslo integracijos; dailės įvykių ir reiškinių tyrinėjimas bei ryšio su asmenine patirtimi nustatymas ir poveikio vertinimas;
Lietuvos kultūrinės informacijos (pavyzdžiui, periodikos, radijo, TV ir kitos) analizė;
dailės kūrėjų ir jų gyvenamo laikotarpio vizualiųjų reiškinių tyrinėjimas ir vertinimas;
dailės, tautodailės, architektūros, dizaino objekto idėjos, formos, turinio ir funkcionalumo derinimas; estetinis objekto įprasminimas aplinkoje;
šiuolaikinių profesijų, kurių sėkmingai karjerai būtinos dailės žinios ir gebėjimai, pažinimas.

5.4.2.3. Vertinimas. Išplėstinis kursas.

Lygiai Veiklos sri- tys	Patenkinamas lygis	Pagrindinis lygis	Aukštesnysis lygis
1. Dailės raiška	<p>Atsirenka kūrybai reikalingą medžiagą. Išmėginamas įvairias kūrybos priemonės, pateikia išbaigtą kūrybinį rezultatą. Savitai interpretuoja aplinkos, stebėtų ar tyrinėtų kūrinių inspiruotas idėjas, pasirinkta stilistika išreiškia jas savo kūryboje ir pritaiko aplinkoje. Derina savo sumanymus bendrame darbe. Savarankiškai apipavidalina savo darbus. Naudojasi pasiūlytomis informacijos priemonėmis ir šaltiniais, jais remdamasis pristato savo ir kitų kūrybos rezultatus.</p>	<p>Savarankiškai ir tikslingai atsirenka kūrybai reikalingą medžiagą. Eksperimentuodamas, išmėginamas įvairias kūrybos priemonės ir raiškos būdus, pateikia savitą kūrybinį rezultatą. Kūrybiškai interpretuoja aplinkos, stebėtų ar tyrinėtų kūrinių inspiruotas idėjas, pasirinkta stilistika išreiškia jas savo kūryboje ir pritaiko aplinkoje. Imasi iniciatyvos ir organizuoja dailės renginius, geba komunikuoti ir bendradarbiauti grupėje. Savarankiškai naudojami įvairiomis informacijos priemonėmis ir šaltiniais, jais remdamasis įvairia forma pristato savo ir kitų kūrybos rezultatus.</p>	<p>Savarankiškai, tikslingai ir kūrybingai atsirenka reikalingą medžiagą. Drašiai ir tikslingai eksperimentuodamas, išmėginamas įvairias kūrybos priemonės ir raiškos būdus, pateikia išbaigtą ir originalų kūrybinį rezultatą. Originaliai ir kūrybiškai interpretuoja aplinkos, stebėtų ar tyrinėtų kūrinių inspiruotas idėjas, pasirinkta stilistika išreiškia jas savo kūryboje ir pritaiko aplinkoje. Imasi iniciatyvos ir savarankiškai organizuoja dailės renginius, geba komunikuoti ir bendradarbiauti grupėje. Savarankiškai ir tikslingai naudojami įvairiomis informacijos priemonėmis ir šaltiniais, jais remdamasis įvairia forma pristato savo ir kitų kūrybos rezultatus.</p>
2. Dailės raiškos ir dailės kūrinių stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas	<p>Pagal aptarus kriterijus ir vartodamas tinkamas sąvokas vertina tradicinės dailės, tautodailės ir šiuolaikinių vizualinių menų raiškos ir vaizdavimo būdus bei meninės išraiškos priemones.</p>	<p>Stebi ir analizuoja meno reiškinius (parodas, koncertus, spektaklius), išsako savo požiūrį ir estetinius vertinimus, savarankiškai vertina tradicinės dailės, tautodailės ir šiuolaikinių vizualinių menų raiškos priemones. Suvokia ir nusako pagrindines aptariamo laikotarpio kūrybines idėjas, forma-</p>	<p>Aktyviai domisi dailės kūryba, išsako originalią nuomonę, stebi ir analizuoja meno reiškinius ir savarankiškai vertina tradicinės dailės, tautodailės ir šiuolaikinių vizualinių menų raiškos priemones. Suvokia ir aptaria meno kūrinių problematiką, to laikotarpio idėjas ir įtakas, formavusias dailės stilių ir</p>

		vusias dailės stilių. Vertindamas savo ir kitų dailės kūrinius aptaria pagrindinius komponavimo būdus ir menines ypatybes. Savarankiškai naudojasi įvairiomis informacijos priemonėmis ir šaltiniais, pristato savo atradimus.	menines tendencijas. Vertindamas dailės kūrinius nusako pagrindines kompozicines dalis, jų santykius, įvertina meninės idėjos perteikimo ypatybes. Savarankiškai ir tikslingai naudojasi įvairiomis informacijos priemonėmis ir šaltiniais, įvairia forma pristato savo atradimus, išsako savo vertinimus.
3. Vizualiųjų reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje	Įžvelgia praeities meninių stilių, tautodailės, šiuolaikinės dailės ir populiariosios kultūros įtaką savo aplinkoje. Apibūdina, kaip į dailės kūrybą integruojami kiti menai. Įvardija įvairių aplinkų vizualiąsias savybes ir pagal aptartus kriterijus paaiškina jų poveikį. Pasakodamas apie šiuolaikinių profesijų įvairovę, pateikia pavyzdžių, kokios dailės žinios ir gebėjimai gali būti reikalingi.	Įžvelgia ir remdamasis savo patirtimi bei žiniomis vertina praeities meninių stilių, tautodailės, šiuolaikinės dailės ir populiariosios kultūros įtaką savo aplinkoje. Apibūdina dailės paskirtį aptariamo istorinio laikotarpio visuomenėje. Įvardija įvairių aplinkų vizualiąsias savybes ir paaiškina jų poveikį. Remiasi argumentuotais pavyzdžiais papasakodamas, kokios dailės žinios ir gebėjimai gali praversti ateities profesinei karjerai.	Įžvelgia ir remdamasis savo patirtimi bei žiniomis argumentuotai vertina praeities meninių stilių, tautodailės, šiuolaikinės dailės ir populiariosios kultūros įtaką savo aplinkoje. Išsamiai apibūdina dailės paskirtį aptariamo istorinio laikotarpio visuomenėje, išsako originalių pastebėjimų. Įvardija ir išsamiai apibūdina įvairių aplinkų vizualiąsias savybes bei paaiškina jų poveikį. Remiasi argumentuotais pavyzdžiais papasakoja, kokios dailės žinios ir gebėjimai gali praversti ateities profesinei karjerai.

IV. MUZIKA

6. Muzika – meninio ugdymo srities dalis.

6.1. Muzikos dalyko paskirtis:

6.1.1. Muzikos dalykas vidurinėje mokykloje skirtas plėtoti jaunuolių muzikinę ir bendrąsias kompetencijas, įgytas pagrindinėje mokykloje. Muzikos bendroji programa parengta taip, kad visi, skirtingo pasirengimo ir interesų mokiniai galėtų plėtoti įvairiapusę muzikinę patirtį, įgyti reikiamų žinių, gebėjimų ir ugdytis pozityvias muzikinio kultūrinio gyvenimo nuostatas.

6.1.2. Mokinių įgyta patirtis galės būti pritaikyta dalyvaujant muzikiniuose kolektyvuose, lankant koncertus, turtinant laisvalaikį, kuriant aplink save estetišką ir ekologišką garsinę aplinką, planuojant karjerą.

6.1.3. Viduriniame ugdyme muzikos dalykas yra pasirenkamasis. Pasirinkus muziką, kaip vieną iš meninio ugdymo srities dalykų, jo galima mokytis bendruoju ar išplėstiniu kursais.

6.1.4. Bendrojoje muzikos programoje numatomi dalyko tikslai ir uždaviniai, struktūra, ryšiai su kitais dalykais, didaktinės nuostatos, mokymosi aplinka, bendrojo ir išplėstinio kurso paskirtis, mokinių pasiekimai, mokymosi turinys, vertinimas.

6.1.5. Mokytojai, remdamiesi bendrąja programa, lanksčiai planuoja konkrečią ugdymo situaciją atitinkantį muzikos dalyko turinį. Planuojant svarbu atsižvelgti į mokinių gebėjimus, pasiekimų lygį, poreikius, interesus, mokyklos tradicijas ir turimas priemones.